

UNIVERZITA PARDUBICE

Fakulta chemicko-technologická
Katedra analytické chemie

Licenční studium

„Statistické zpracování dat při managementu jakosti“

Semestrální práce:

METODY S LATENTNÍMI PROMĚNNÝMI A KLASIFIKAČNÍ METODY

Vypracoval:

Ing. Jiří Novák

Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti Jíloviště-Strnady
Výzkumná stanice Opočno

Květen 2003

OBSAH

ZADÁNÍ	3
DATA	3
ŘEŠENÍ POMOCÍ PROGRAMU OPGM	
EDA	5
TVORBA HVĚZDICOVÝCH GRAFŮ	6
METODA HLAVNÍCH KOMPONENT	8
FAKTOROVÁ ANALÝZA	8
ANALÝZA SHLUKŮ	9
ZÁVĚR	10

ZADÁNÍ

Na příkladu z vlastního pracoviště provedte analýzu vícerozměrných dat statistického softwaru OPGM®.

DATA

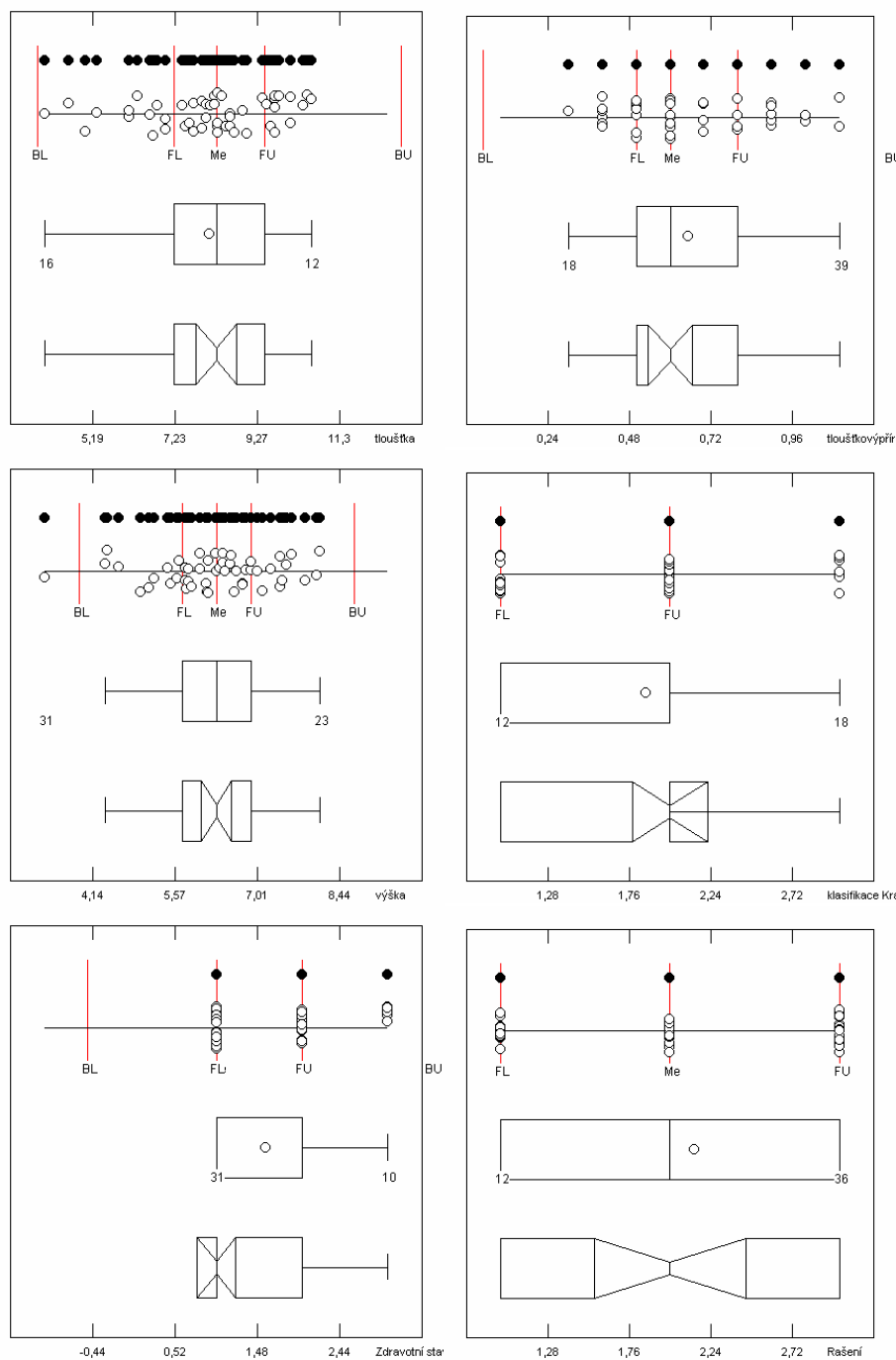
Soubor dat pro 50 jedinců smrku ztepilého (*Picea abies* L.) z pokusné plochy (bez úmyslných těžebních zásahů) Polom v Orlických horách obsahuje šest charakteristik sledovaných pro každý strom zvlášť. Jedná se o: **d** (cm) – výčetní (měřená ve výšce 1.3 m nad zemí) tloušťka stromu, **id** (cm) – roční tloušťkový přírůst (tamtéž), **h** (m) - výška stromu, **Kraftova** klasifikace stromů v porostu (1 – předrůstavý, 2 – úrovňový, 3 – částečně úrovňový, 4 – podúrovňový, 5 – potlačený (odumírající)), **zdravotní stav** (1 – olistění 90 – 100 %, 2 – olistění 70 – 80 %, 3 – olistění pod 60 %), **rašení** letorostů (1 – pozdní, 2 – střední, 3 – časně).

index	tloušťka d (cm)	tloušťkový přírůst id (cm)	výška h (m)	Kraftova klasifikace	zdravotní stav	Rašení letorostů
1	8.9	0.8	4.60	2	1	2
2	9.6	0.6	6.60	1	2	2
3	9.7	0.4	7.24	1	2	3
4	7.5	0.5	5.12	2	1	1
5	10.4	1.0	7.40	1	2	3
6	8.3	0.7	5.80	2	2	1
7	4.6	0.5	6.13	3	1	3
8	8.6	0.5	5.87	1	3	3
9	9.8	0.6	8.05	1	2	1
10	8.6	0.6	6.45	1	3	2
11	8.0	0.9	6.00	2	1	2
12	10.6	0.9	7.60	1	2	1
13	8.0	0.6	6.30	2	2	1
14	7.7	0.5	6.35	2	2	3
15	7.9	0.8	6.90	2	2	2
16	4.0	0.4	4.35	3	2	3
17	7.6	0.4	5.75	2	2	2
18	5.3	0.3	4.40	3	1	1
19	8.2	0.6	5.60	2	1	1
20	7.0	0.5	5.75	2	1	1
21	10.1	0.8	7.85	1	3	2
22	8.7	0.7	6.65	2	1	2
23	9.7	0.7	8.10	1	2	1
24	9.5	0.7	6.54	2	1	1
25	6.8	0.6	6.12	2	1	2
26	9.4	0.9	7.00	1	2	2
27	8.4	0.6	6.15	2	1	3
28	7.5	0.4	5.45	2	2	3
29	6.3	0.7	5.20	3	1	1
30	9.7	0.8	6.00	2	1	3
31	5.0	0.4	3.30	3	1	1
32	6.1	0.4	4.98	3	1	2
33	8.3	0.7	6.75	2	1	3
34	10.5	1.0	7.45	2	1	3
35	7.4	0.6	5.45	2	2	2
36	9.7	0.9	7.40	1	1	3
37	7.9	0.6	6.75	2	3	3
38	8.3	0.6	6.90	1	2	3
39	9.0	1.1	7.10	2	1	2
40	10.1	0.9	6.55	2	1	2
41	8.3	0.8	6.28	2	1	3
42	7.7	0.6	6.40	1	1	1
43	6.6	0.5	5.65	3	1	3
44	8.6	1.1	6.40	2	1	2
45	8.2	0.6	7.52	2	1	2
46	6.1	0.5	5.50	2	1	3
47	8.1	0.9	6.80	1	1	3
48	8.5	0.6	6.15	2	2	3
49	6.7	0.4	5.77	2	3	2
50	7.0	0.5	5.80	2	3	3

ŘEŠENÍ POMOCÍ PROGRAMU OPGM

EDA

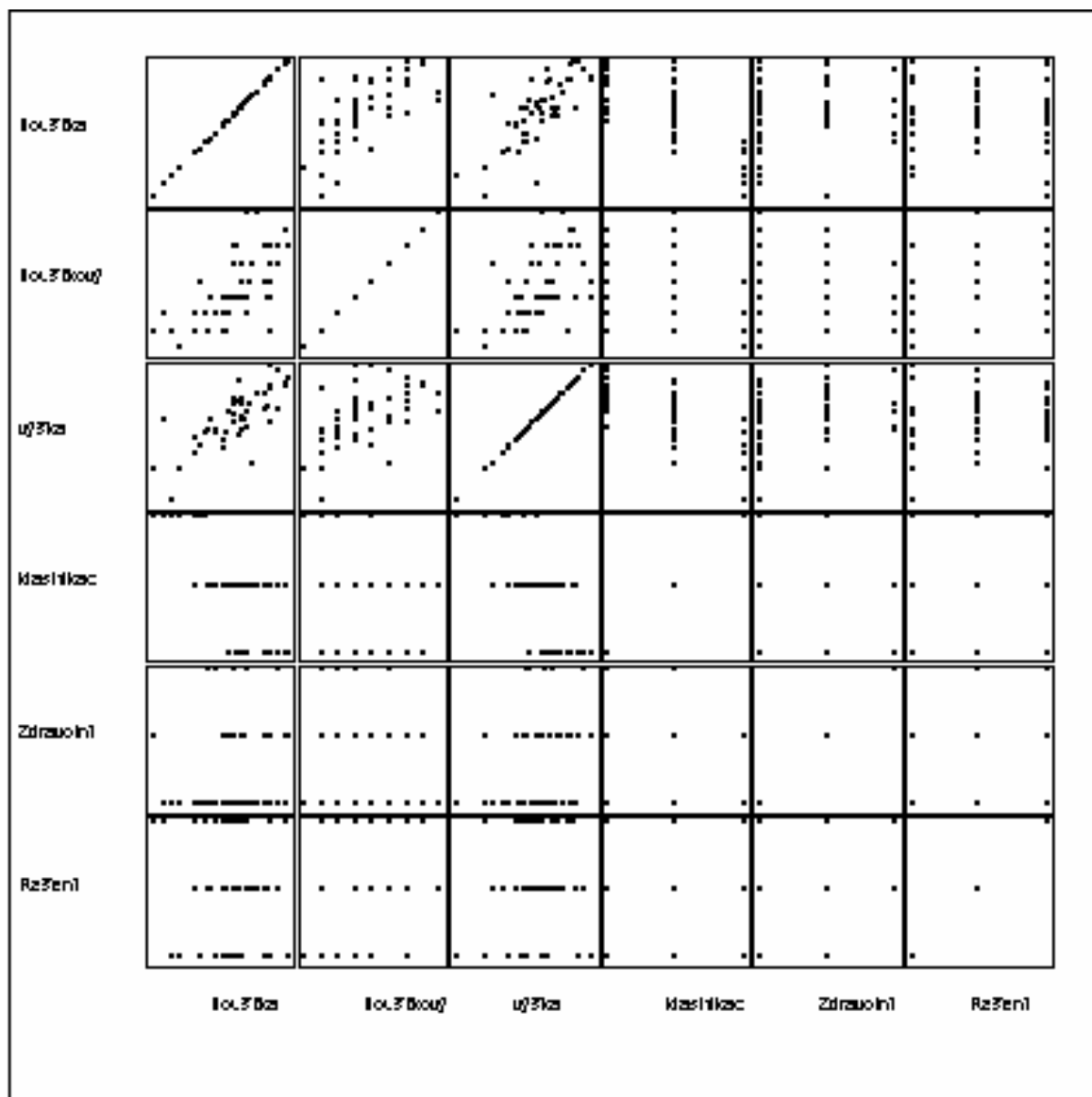
Základní šetření bylo u tohoto programu provedeno pomocí krabicových grafů (viz obr. 1 – grafy jsou sestrojeny pro každou proměnnou zvlášť). Podobně jako u předchozích hodnocení lze říci, že nejlépe budou o zvoleném souboru informovat proměnné d (tloušťka), id (tloušťkový přírůst) a h (výška).

Obr. 1: Krabicové grafy pro jednotlivé proměnné

Možná korelovanost proměnných byla vyšetřena pomocí výpočtu jednotlivých korelačních koeficientů (obr. 2)

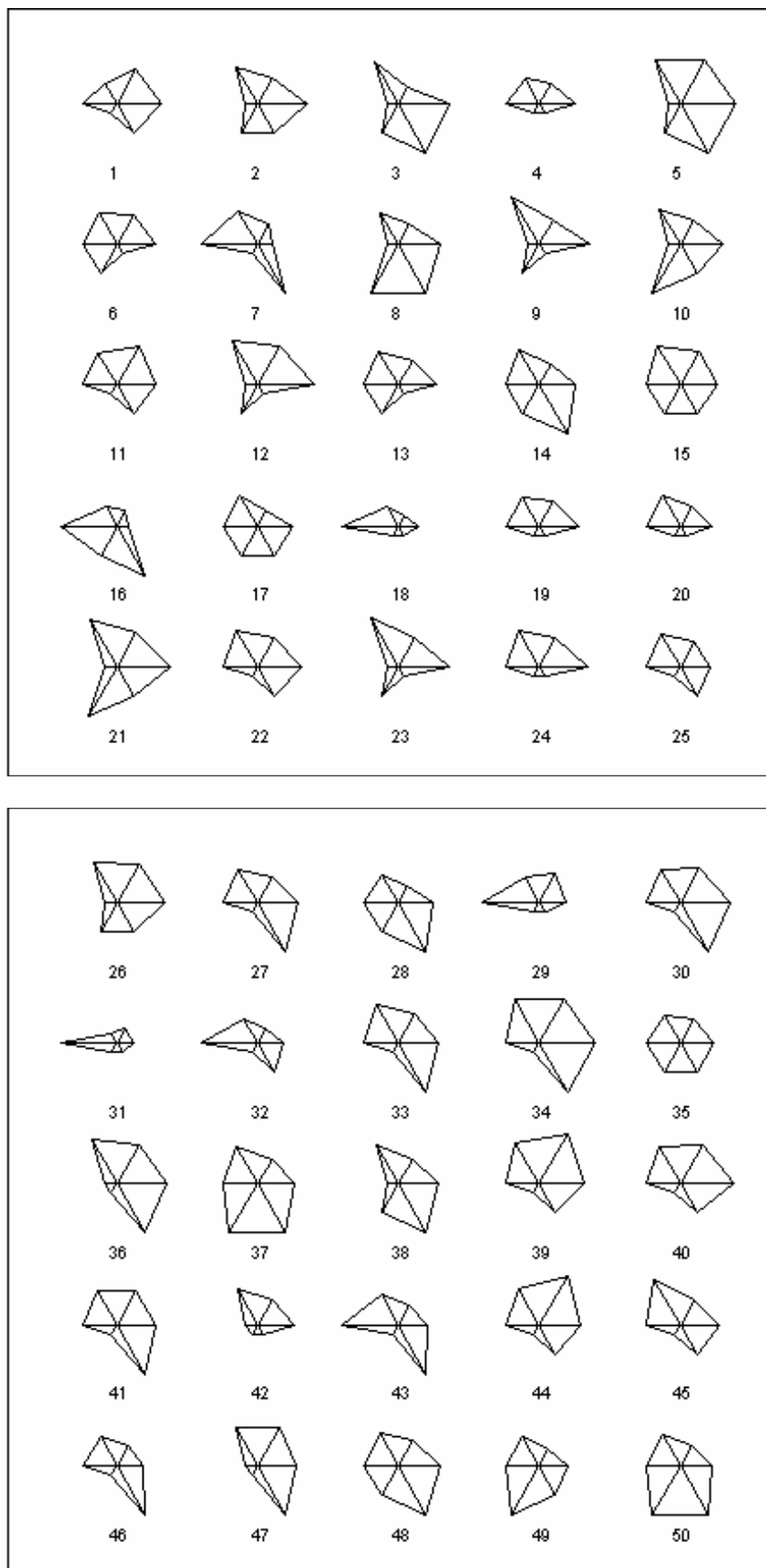
Grafické znázornění ukazuje především na korelovanost proměnných d (tloušťka) a h (výška) a také d (tloušťka) a id (přírůst).

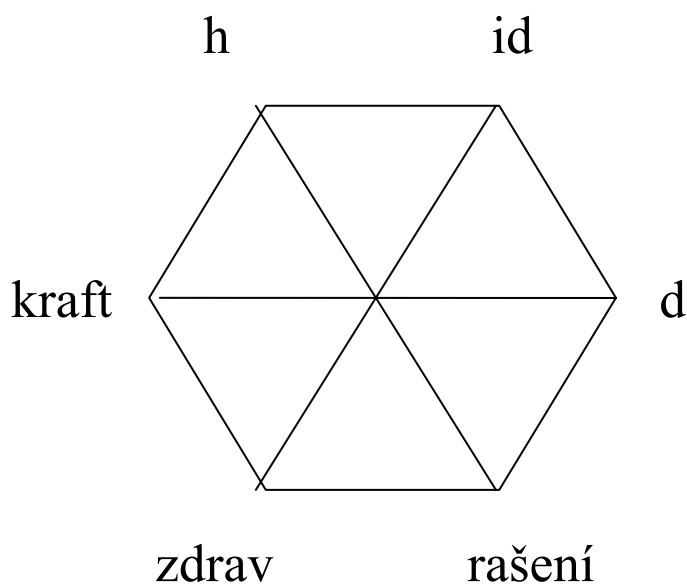
Obr. 2: Matrix plot

TVORBA HVĚZDICOVÝCH GRAFŮ

Program OPGM umožňuje před vlastním použitím metody hlavních komponent vytvořit tzv. hvězdicový graf (obr. 3a, b). Pohledem do grafu můžeme identifikovat podobné objekty. Např. 4, 19 a 20, nebo 39 a 44 apod.

Obr. 3a: Hvězdicový graf

Obr.3b: Klíč – legenda – ke hvězdicovému grafu

METODA HLAVNÍCH KOMPONENT

Pomocí této metody lze redukovat počet původních proměnných. V programu OPGM byla provedena analýza s následujícím výstupem. Program provedl standardizaci dat a analýza byla spuštěna pro 4 latentní proměnné.

j	p1	p2	p3	p4
1	9,247E-01	-1,379E-01	-6,029E-02	-6,687E-03
2	6,844E-01	-5,589E-01	2,165E-01	3,915E-01
3	8,962E-01	1,144E-02	3,074E-02	-1,832E-01
4	-8,616E-01	-2,523E-01	1,855E-01	2,153E-01
5	2,775E-01	8,720E-01	-2,122E-01	3,371E-01
6	1,077E-01	3,752E-01	9,172E-01	-5,226E-02
vysvětlená variabilita %				
pro 1 proměnnou	49.292	pro 3 proměnné	87.102	
pro 2 proměnné	70.898	pro 4 proměnné	92.927	

Redukcí počtu proměnných jsme dosáhli pro čtyři latentní proměnné maxima.

FAKTOROVÁ ANALÝZA

Analýza proběhla se standardizací dat pro 4 latentní proměnné s použitím rotace:

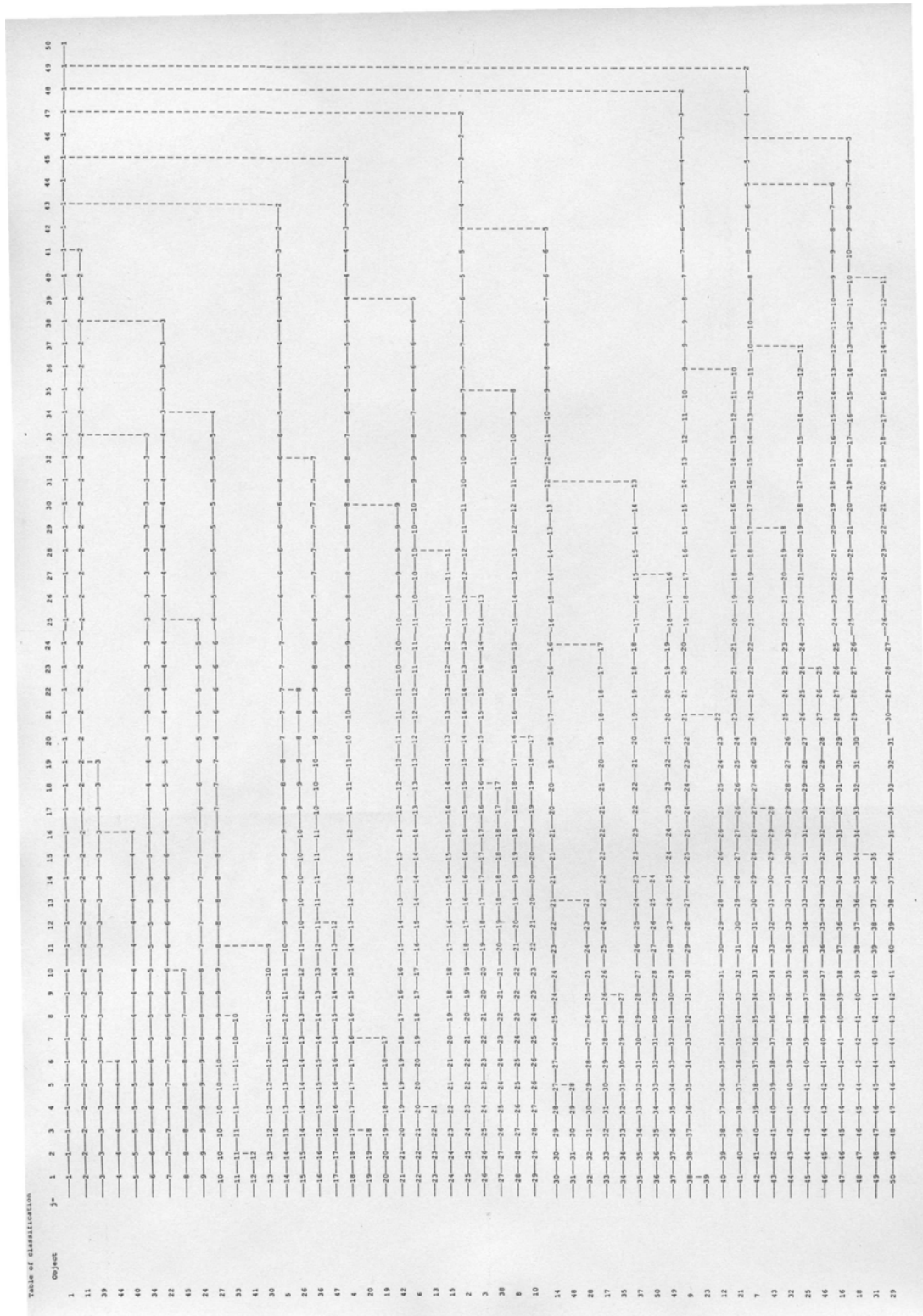
j	f1	f2	f3	f4
1	8,413E-01	2,823E-02	-2,460E-02	-3,609E-01
2	4,064E-01	-1,832E-01	2,602E-02	-8,784E-01
3	7,893E-01	8,987E-02	8,403E-02	-2,640E-01
4	-8,469E-01	-2,556E-01	2,742E-05	6,907E-02
5	2,000E-01	9,643E-01	7,489E-02	1,383E-01
6	2,581E-02	6,699E-02	9,948E-01	-1,926E-02

Ve zvoleném souboru nelze separovat faktorově čisté proměnné. Lze říci, že zvolený soubor můžeme dostatečně popsat pomocí čtyřech (88.26 % variability) faktorů.

ANALÝZA SHLUKŮ

Grafický výstup hierarchického klastrování programu OPGM je znázorněn na obr. 4. Byla zvolena technika tvorby dendrogramu metodou shlukování „Skupinový průměr“, typu vzdálenosti „Eukleidovská“, směrodatná odchylka.

Obr. 4: Dendrogram

Na základě analýzy shluků lze konstatovat (podobně jako u předchozích analýz), že objekty (stromy) 7, 16, 18, 25, 29, 31, 32, 43 a 46 se svými vlastnostmi výrazně odlišují od ostatních objektů experimentálního souboru.

ZÁVĚR

Pomocí statistického softwaru OPGM byla provedena analýza vícerozměrných dat pro soubor 50 jedinců smrku ztepilého (*Picea abies* L.) z pokusné plochy (bez úmyslných těžebních zásahů) Polom v Orlických horách. Klastrováním byl celý soubor rozdělen do celkem osmi shluků, přičemž devět jedinců (stromy 7, 16, 18, 25, 29, 31, 32, 43 a 46) se od ostatních svými vlastnostmi odlišuje velmi výrazně.